

MAGYAR-ROMÁN VEGYESHÁZASSÁGOK NÉGY ERDÉLYI KÖZSÉGBEN

OLYAN VILÁGOT ÉLÜNK, midőn a nemzet önmaga felé fordul és saját népiségéből akar erőt meríteni az elkövetkező időkre. Természetes, hogy az önvizsgálat néha olyan jelenségeket tár fel, amelyek fájó sebként jelentkeznek a nemzettesten. Ilyenkor keressük az okokat, amelyek ezt a jelenséget előidézték. Ezek egyikének a felderítését szolgálja ez a kis tanulmány is. Arra a kínzó kérdésre próbál feleletet adni, hogy mi okozta – legalábbis részben – Szolnok-Doboka vármegye népiségi megoszlásában a mai, általánosan ismert helyzetet.

Nem kétséges, hogy a mai helyzet kialakulásában jelentős szerepet játszik az évtizedeken át kötött sok vegyesházasság s magától értetődő, hogy a kérdés nagyon érdekli a magyarságot. Fontos ez biológiai és szociológiai szempontból egyaránt. Természeteszerű, hogy érdekelte a kérdés a románokat is, feltűnő azonban, hogy csak a harmincas évek vége táján kezdtek foglalkozni vele, nyilván a jobboldali világszemlélet romániai érvényesülése folyamányaként. A harmincas években – a hitleri Németország megerősödése idején – a román állam vezetői rájönnek arra, hogy a „nemzeti Nagyrománia” alig különbözik a Monarchiától, amelyet pedig éppen sokszínűsége miatt temettek el Trianonban. Ha ezt nyíltan nem is vallják be, újonnan foganatosított intézkedéseik ennek a felismerésnek a tudatosságát mutatják. Társadalmi téren a Vaida-Voevod-féle „numerus valachicus” az első rezdülés, amely közvéleményt akar teremteni a román faji elsőbbség gondolata mellett. „Románia a románoké!” – ez a jelszó. Zelea Codreanu mozgalmának alapvető tételei között megtaláljuk a román fajvédelem határozott programját. A vasgárda azonban szembenáll az uralmon levő bel- és külpolitikai irányzattal s a hivatalos tényezőkkel. Csak amikor a nyugateurópai események nyomán mindinkább igazoltnak látszik a „kapitány” politikai állásfoglalása és népszerűsége egyre jobban nő, akkor kísérli meg a kormány – helyzetének mentésére – a vasgárda programjának átvételét. Politikai síkon ez diktaturát jelent, tudományos téren pedig a fajkérdést és eugenikát. A tudományos intézetekben nagy állami támogatással megindul a fajkutató, melynek célja a román faji kiválóság tudományos megállapítása és a Iorga szerint elmagyarosított románok: a székelyek visszaramánosítása.

Ilyen megfontolások terelik rá a figyelmet a vegyesházasságok kérdésére is. Evvel a problémával a román biopolitikai és eugenikai szemle (Buletinul Eugenice și Biopolitic) foglalkozik először; 1937. évi 10–12. számaiban hosszabb tanulmányt közöl, melynek címe: „Az erdélyi városok vegyesházasságainak kérdése 1920–1937 között”. Szerzője *dr. Râmneanțu Péter*, a kolozsvári volt I. Ferdinánd-tudományegyetem Közegészségtani Intézetének tanársegéde. (Előszavában megemlíti a szerző, hogy a kérdés fontosságára a nagy-

váradai görög keleti esperesi hivatal hívta fel az intézet figyelmét az Astrán keresztül.) Râmneanțu aggasztó jelenségnek tartja a magyar-román vegyesházasságokat. Ezért *tudományos* dolgozatának befejezésében ilyen *politikai jellegű* intézkedéseket javasol:

1. Tisztek, altisztek, állami, megyei és községi köztisztviselők csak román eredetű nővel házasodhatnak össze.

2. Románoknak más nemzetiségűekkel kötött házasságából származó utódok csak román tannyelvű iskolába járhatnak.

3. Az országhatár mentén fekvő megyékből a vegyesházasságot kötő közhivatalnokokat helyezték az ország belsejébe, homogén román vidékre.

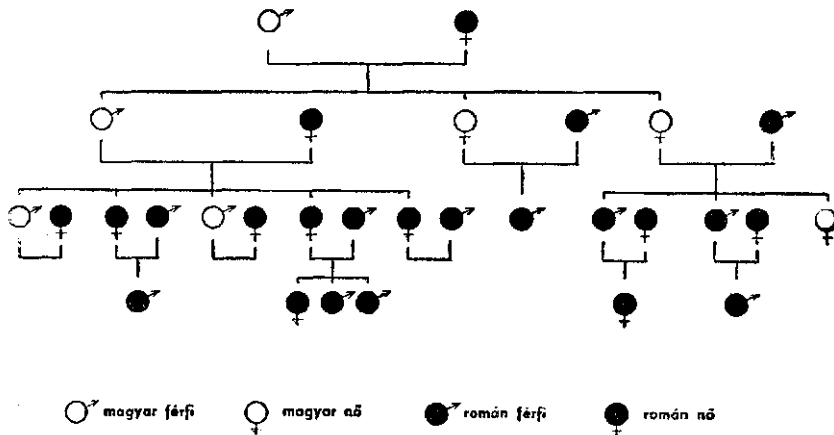
4. A vegyesházasságok megakadályozása érdekében megfelelő felvilágosítást kell nyújtani a népnek a román fajta mindenekfeletti magasabbrendűségéről. (336–337. l.)

Râmneanțu kutatásai csak a házasságkötések statisztikai adataira terjednek ki, de nem kísérte figyelemmel a magyar-román vegyesházasságokból származó utódok sorsát, későbbi nemzetiségi hovatartozását, jóllehet a vegyesházasságok vizsgálata épp ilyen szempontból válik döntő fontosságúvá. Csak így vet fényt a magyarságnak és a románságnak Erdélyben folytatott biológiai küzdelmére. Éppen ezért a kolozsvári egyetem Fajbiológiai és Örökléstan Intézete igazgatójának, *dr. Csík Lajos* professzornak ösztönzésére érdemesnek találtam megvizsgálni ezt a fontos problémát. Mert önkéntelenül is felvetődött előttem a kérdés: vajjon csak a múltban kell keresni a kezdetet, amelynek eredménye a magukat románoknak valló Kisek, Vargák, Bakosok, Silayak hosszú sora? Ennek a folyamatnak a vizsgálatát tűztem ki célul magam elé, távolról sem a teljesség igényével, csak villanásszerű képet nyújtva, mintegy kiindulásként a kérdés gyökeres kivizsgálására.

A TANULMÁNYOMBAN földolgozott négy község olyan vidéken fekszik, ahol a magyarság állandóan ki volt téve különböző ellenséges betörések pusztításainak, másrészt pedig a nagybirtokok árnyékában élt mint kisnemes vagy jobbágy. Szolnok-Doboka vármegye bethleni járásából négy község adatait dolgoztam föl az előbbi kérdéssel kapcsolatban: *Bethlen, Várkudu, Somkerék* és *Sajóudvarhely* egymás mellett fekvő községek házassági adatait. Valamikor mind a négy község színmagyar település volt, tanúsítják ezt levéltári okmányok, de emellett bizonyítanak a helynevek és a sajóudvarhelyi Árpád-kori templom is. Ma mégis mind a négy községben a magyarság mellett jelentékeny számú románság él. Ha e változás folyamatának okait kutatjuk, ezeket kell számbavennünk: a nagybirtok a harcokban pusztuló magyar jobbágyok helyére román cselédséget alkalmazott; katolizált nagybirtokosok földjén a protestáns jobbágy, protestáns birtokosok földjén a katolikus jobbágy egyházilag gondozatlan maradt; az elszegényedő kisnemesek, mint deklasszáltak, az alacsonyabb életszínvonalon álló románságba hullottak; végül a szapora románság házasság révén is számos magyar családot szívott fel. Legalább ezeket a körülményeket kell számba-

vennünk, ha meg akarjuk érteni, miért találunk e négy községben ilyen „román” családneveket: Kovács, Villa, Botyán, Sóvágó, Suciú-Szücs, Bender, Mészáros, Kürtös, Csiszár, Gergely, Rác, Sándor, Kerekes, Ambrus, Székely, Szigyártó, Nagy, Hadnagy, Sós, Halász, Dénes, Balázs, Cristurean-Kereszturi, Béres, Orbán. Azt hiszem, e családok magyar eredetéhez kétség nem is férhet, e nevek viselői ma mégis öntudatos románok.

Mielőtt a részletesebb adatokat tárgyalnók, annak szemléltetésére, hogy a vegyesházasságokon keresztül hogyan megy végbe az elrománosodás, álljon itt az Orbán-család származási táblája:

Orbán Márton református vallású uradalmi béres feleségül vette Beurdean Mária görög katolikus vallású hajadont. Három gyermekük született: egy fiú, aki szintén román nőt vett el feleségül és két lány, akik románokhoz mentek férjhez. Meg kell jegyezni, hogy mind a három gyermek református vallású volt. Az új házasságból származó gyermekek már nemük szerint követték a szülők vallását, így aztán az unokák közül két fiú és egy lány református, három fiú és három lány görög katolikus. A reformátusok is mind román nőket vettek el, illetve a lányok román férfiakkal mentek feleségül, a görög katolikusok pedig csak románokkal házasodtak össze, így aztán a hat dédunoka mind román és egy szót sem tud magyarul.

A feldolgozott anyagot az állami anyakönyvekből másoltam ki 1898-tól 1938-ig. Azért álltam meg ennél az évnél, hogy rögzítsem a román uralom alatti helyzetet, húsz évet véve alapul, és egyúttal rámutassak arra, mi lett volna a jövő, ha nem következik be a felszabadulás. Az 1898–1918-as időszakot pedig azért dolgoztam fel, hogy vizsgálat tárgyává tegyem a multat is, vajjon nem régebbi keletű-e a baj? A két korszak nyilván nem azonos jellegű, mégis hiszem, hogy az összehasonlítást el lehet végezni.

Rámneanțu az erdélyi városokban vizsgálta a kérdést, munkája csak a vegyesházasságok gyakoriságát tárgyalja, nem pedig az utódok kérdését is, pedig szerintem ebben áll a probléma lényege. Én

azért választottam a falut, mert a város utánpótlása onnan kerül ki, támadják meg a magyarság fáját.

Jól tudom, hogy négy falu tanulmányozása nem meríti ki ennek az életbevágó kérdés-komplexumnak lényegét, – az ilyen irányú munkát folytatnunk kell – az adatokat mégis érdemesnek tartottam már arra, hogy felhívjam reájuk a magyar közönség figyelmét.

A HÁZASSÁGKÖTÉSEK SZÁMA A NÉGY KÖZSÉGBEN

MIELŐTT RÁTÉRNEK a házasságok tárgyalására, nézzük meg a négy község nemzetiségi és vallási megoszlását a bethleni főszozolgabíróóság 1942. évi adatai szerint:

	Magyar	Román	Zsidó	Összes
Bethlen	1.453	1.471	727	3.651
Várkudu	567	202	5	774
Somkerék	550	475	104	1.129
Sajóudvarhely	195	715	20	930
<i>Összesen:</i>	<i>2.765</i>	<i>2.863</i>	<i>856</i>	<i>6.484</i>

	Róm. kat.	Ref.	Gör. kat.	Gör. kel.	Zsidó	Más
Bethlen	353	1.063	1.465	6	727	37
Várkudu	83	484	201	1	5	–
Somkerék	38	512	467	8	104	–
Sajóudvarhely	30	139	713	2	20	26
<i>Összesen:</i>	<i>504</i>	<i>2.198</i>	<i>2.846</i>	<i>17</i>	<i>856</i>	<i>63</i>

A házasságok kérdésének tárgyalásánál az a szempont vezetett, hogy összehasonlítást végezzek a tiszta házasságok, vagyis az azonos nemzetiségűek házasságai és a vegyesházasságok között, évek szerint összesítve a négy község adatait. Alljon itt a két periódusra vonatkozó táblázat:

A négy községben 1898-tól 1918-ig kötött házasságok száma:

Év	abszolút számokban				
	Magyar	Román	Zsidó	Vegyés	Összes
1898	13	20	7	3	43
1899	16	16	5	3	40
1900	14	18	1	1	34
1901	20	20	5	3	48
1902	17	19	9	6	51
1903	13	6	5	2	26
1904	12	22	6	3	43
1905	12	17	6	6	41
1906	19	24	7	5	55
1907	23	29	9	15	76
1908	18	24	8	4	54
1909	15	25	6	7	53
1910	14	17	4	3	38
1911	17	28	9	7	61
1912	29	22	4	6	61
1913	20	15	8	2	45
1914	4	8	–	–	12
1915	5	5	2	6	18
1916	8	7	2	–	17
1917	5	8	3	2	18
1918	14	20	2	9	45
<i>Összesen:</i>	<i>308</i>	<i>370</i>	<i>108</i>	<i>93</i>	<i>879</i>

A négy községben 1898-tól 1918-ig kötött házasságok száma:
százalékban

Év	Magyar	Román	Zsidó	Vegyés	Összes
1898	30,2	46,5	16,3	7,0	100,0
1899	40,0	40,0	12,5	7,5	100,0
1900	41,2	52,0	2,9	2,9	100,0
1901	41,7	41,7	10,4	6,2	100,0
1902	33,3	37,3	17,6	11,7	100,0
1903	50,0	23,1	19,2	7,7	100,0
1904	27,9	51,2	13,9	7,0	100,0
1905	29,3	41,5	14,6	14,6	100,0
1906	34,6	43,6	12,7	11,1	100,0
1907	30,3	38,2	11,8	19,7	100,0
1908	33,4	44,4	14,8	7,4	100,0
1909	28,3	47,2	11,3	13,2	100,0
1910	36,8	44,8	10,5	7,9	100,0
1911	27,9	46,0	14,7	11,4	100,0
1912	47,5	36,1	6,6	9,8	100,0
1913	44,4	33,3	19,5	4,4	100,0
1914	33,3	66,7	–	–	100,0
1915	27,8	27,8	11,1	33,3	100,0
1916	47,0	41,2	11,8	–	100,0
1917	27,8	44,4	16,7	11,1	100,0
1918	31,1	44,4	4,5	20,0	100,0

Ha a házasságkötések megoszlását nemzetiségek szerint az előbbi adatok alapján vizsgáljuk, éspedig százalékos viszonylatban, azt az érdekes jelenséget tapasztaljuk, hogy a magyaroknál 1898 és 1918 között hatévenként visszatérő szabályos hullámváz áll fenn, melynek különleges okát nem találtam. Ezt a hullámvázást a román uralom alatt már sokkal szabálytalanabb formában kapjuk meg s emellett a tisztán magyar házasságok aránya állandó csökkenést mutat. A románoknál, zsidóknál és a vegyes házasságoknál a hullámváz nem található meg.

A négy községben 1919-től 1938-ig kötött házasságok száma:
abszolút számokban

1919	36	43	9	2	90
1920	27	43	10	12	92
1921	26	35	6	7	74
1922	15	32	7	12	66
1923	18	18	7	6	49
1924	22	25	10	8	65
1925	29	38	5	5	77
1926	27	21	6	6	60
1927	12	30	4	10	56
1928	13	23	11	8	55
1929	14	25	6	9	54
1930	16	20	8	6	50
1931	16	23	12	9	60
1932	19	26	4	9	58
1933	10	22	5	4	41
1934	14	12	8	6	40
1935	13	23	7	4	47
1936	20	22	4	4	50
1937	9	27	6	6	48
1938	12	28	6	5	51
Összesen:	368	536	141	138	1.183

**A négy községben 1919-től 1938-ig kötött házasságok száma:
százalékban**

Év	Magyar	Román	Zsidó	Vegyes	Összes
1919	40,0	47,8	10,0	2,2	100,0
1920	28,3	46,8	10,9	13,0	100,0
1921	35,1	47,3	8,1	9,5	100,0
1922	27,3	48,5	10,6	18,2	100,0
1923	36,7	36,7	14,3	12,3	100,0
1924	33,8	38,4	15,5	12,3	100,0
1925	37,8	49,4	6,4	6,4	100,0
1926	45,0	35,0	10,0	10,0	100,0
1927	21,4	53,6	7,1	17,9	100,0
1928	23,8	41,8	20,0	14,4	100,0
1929	31,1	45,5	13,4	20,0	100,0
1930	32,0	40,0	16,0	12,0	100,0
1931	26,7	38,3	20,0	15,0	100,0
1932	32,8	44,8	6,9	15,5	100,0
1933	24,2	53,7	12,2	9,7	100,0
1934	35,0	30,0	20,0	15,0	100,0
1935	27,7	48,9	14,9	8,5	100,0
1936	40,0	44,0	8,0	8,0	100,0
1937	18,8	56,2	12,5	12,5	100,0
1938	23,5	54,9	11,8	9,8	100,0

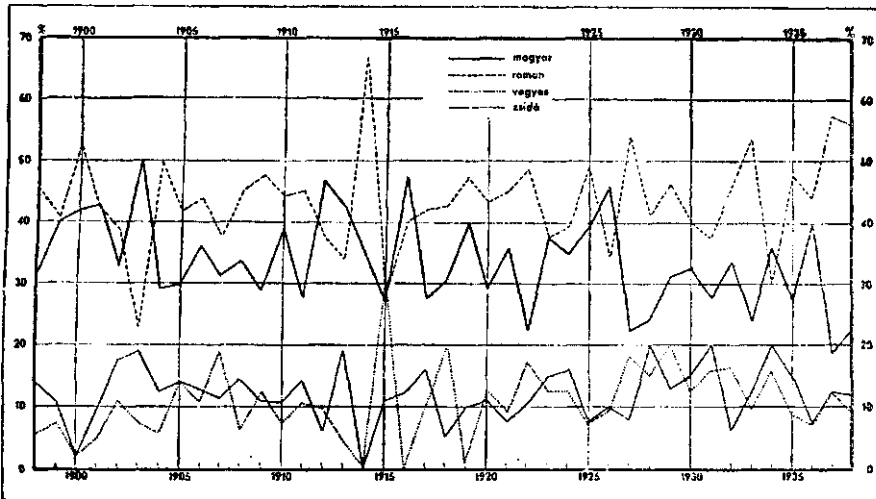
A házasságok megoszlását 1919 és 1938 között vizsgálva kisebb-nagyobb kiugrásokkal tarkított, állandó csökkenés tapasztalható az összes házasságok számában, amely a magyarok részéről az általános leszegényedéssel magyarázható, román részről pedig azzal, hogy a polgáriasodásnak induló románság igényesebbé válik és csak bizonyos anyagi jólét elérése után hajlandó családot alapítani. A vegyes házasságok terén mutatkozó csökkenés magyarázata pedig abban rejlik, hogy a magyarral, a másodrangú állampolgárral (străin, bandin = idegen, hazátlan) nem érdemes keveredni, csak abban az esetben, ha megfelelő anyagi előnyökkel jár. Mivel pedig ez a lehetőség – faluról lévén szó, ahol a földhöz juttatott románság amúgyis megerősödött – már nem igen állott fenn, természetesen a vegyesházasságok száma is csökkent.

Hasonlítsuk össze most évenként a különböző nemzetiségek házasságainak a házasságok összességéből számított arányszámát. Ha bizonyos mértékben állandóan csökkenő irányzatot is tapasztalunk, ez általános jelenség, amely ebben az esetben nem is olyan lényeges. A probléma lényegét abban kell keresnünk, hogyan mutatkozik nemzetiségek szerint egymáshoz viszonyítva ez az arány.

Az egyes nemzetiségekre vonatkozó évenkénti házassági arányszámot nevezzük házassági kapacitásnak (lásd a túloldali ábrát).

Negyvenegy év alatt a románok házassági kapacitása harminchárom évben volt erőteljesebb, mint a magyaroké. A grafikonon a következő helyzetet láthatjuk: 1898 és 1918 között a magyarság házassági arányszáma háromszor is eléri az 50,0–47,5–47,0%-ot és nem süllyed 27,8% alá, míg 1919 és 1938 között egyszer sem éri el ezt a magasságot és mélypontja 1937-ben 18,8%. Ez állandó csökkenésnek vehető, annak ellenére, hogy kisebb-nagyobb kiugrások tarkítják, azonban ezek nem olyan erőteljesek, hogy szintet alkotnának.

Bethlen, Várkudn, Somkerék és Sajóudvarhely házasságkötéseinek egymáshoz való viszonya 1898–1938 között:

A románoknál más a helyzet. Az első periódus alatt semmi különösebb jelenséget nem mutat, bár itt is meghaladták a magyarság házassági kapacitását. Enyhe csökkenő irányzat ugyan néha-néha mutatkozik, de ez mindig kiegyenlítődik. Az uralomváltás után azonban állandó emelkedést látunk, nemcsak a többi nemzetiség házasságaihoz mérten, hanem a multtal szemben is. A görbe állandóan 40–50 % között mozog és a 30%-os legelső szintet csak egy esetben éri el.

A két nép házassági arányának ilyen szerű megváltozása minden bizonnyal elsősorban gazdasági okokkal magyarázható, bizonyíték erre a zsidóság is, amely semmit sem változtat házassági kapacitásán, mivel anyagilag az államhatalom változása egyáltalán nem érintette.

A vegyesházasságok kisérték emelkedést mutatnak, a háború előtti 6–13 % átlagról, most a 10–16%-ra való ugrást tapasztalhatjuk, mint kiemelkedő átlag maximumot.

Mindenesetre megállapíthatjuk azt, hogy a magyar életlehetőségek leszűkítésével és a magyar élettér elvételével, közvetett módon, de roppant céltudatossággal folyt a magyarság lassú sorvasztása. Mert bár a halálozást tekintik általában pozitív veszteségnek a nép életében, mégis, ha behatóan vizsgáljuk a kérdést, legnagyobb veszteség azokban mutatkozik, akik meg sem születnek vagy a jelen esetben nem magyarnak születnek. A magyar házasodási kapacitás állandóan csökkent, nem születtek meg azok a magyar gyermekek, akiknek a házasságok számának normális fenntartása mellett meg kellett volna születniük, vagy pedig a vegyesházasságok folytán nem magyarnak születtek és így mind jobban és jobban csökkent a magyarság száma a környező románságéhoz viszonyítva. Nem kétséges, hova vezetett volna ez újabb húsz év alatt.

A VEGYESHÁZASSÁGOK KÉRDÉSE

A VEGYESHÁZASSÁGOK feldolgozásánál mindenek előtt az érdeklő az embert, hogy milyen mértékben történt beházasodás a magyarság közösségébe, azután pedig, hogy a vegyesházasságokon keresztül milyen mértékben távolodtak el magyar emberek a magyarság közösségétől és lettek a román népi közösség tagjai. Meg kívánom jegyezni, hogy feldolgozásomból kihagytam a cigányokat, akik az egész megszállás alatt hol magyaroknak, hol románoknak vallották magukat, aszerint, hogy érdekeik mit követeltek. A református vagy római katolikus cigányok mindig románokkal kötöttek házasságot, s ezután ők is áttértek a román élettárs vallására.

Ebben a négy községben a világháborút megelőzően is elég nagy számban kötöttek vegyesházasságot, amint ezt a már említett 6–13 %-os arányszámmal szemléltettem, de a vegyesházasságok száma a megszállás alatt bizonyos mértékben emelkedett, amire már szintén felhívtam a figyelmet.

A vegyesházasságok megoszlása házastársak nemzetisége szerint:

Év	abszolút számokban		
	magyar férfi román nő	román férfi magyar nő	összes
1898–1918	52	34	86
1919–1938	58	62	120
<i>Összesen:</i>	<i>110</i>	<i>96</i>	<i>206</i>
	százalékban		
1898–1918	60,5	39,5	100,0
1919–1938	48,3	51,7	100,0

Ha a statisztikai adatokat figyeljük, azt látjuk, hogy a magyar férfiak 1898 és 1918 között, valamint a román uralom alatt majdnem azonos számban vettek feleségül román nőket, csak a nőkhöz viszonyított arányszámban látunk bizonyos, 12,2%-nyi csökkenést, ami az adott körülmények között természetes is. A világháború előtt a négy községben *a vegyesházasságok 60,5%-ában vett el magyar férfi román nőt, a megszállás alatt 48,8%-ban.* Ámde míg *a magyar uralom alatt 39,5% arányban ment magyar nő román férjhez, a megszállás alatt 51,1% arányban.* Nagy emelkedés ez, mert ha tekintetbe vesszük, hogy bár a román állam különösen az első időkben nem szólt bele hivatalosan a születendő gyermek hovatartozandóságába, közvetve mégis csak beleszólt, – pápa, jegyző, tanító, csendőrőrmester, stb. – tehát csak a veszteség képe bonthatkozhatott ki, amint azt később majd látni is fogjuk.

Ha a házasodó felek megoszlását figyeljük nemük szerint, azt látjuk, hogy a román férfiak fokozatosan nagyobb számban vettek feleségül magyar nőt, mint a magyar férfiak román nőt. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a románságot bizonyos mértékben alacsonyabbrendűnek tekintették és csak a legszegényebb réteg keveredett vele, különösen az első időkben. Nem volt ebben semmi tudatos önvédelem az idegennel szemben, hanem csak bizonyos ösztönös elszigetelődés. A magyar nők helyzetében már mást tapasztalunk.

Különösen a román megszállás ideje alatt a magyar fiatalságnak gazdasági okok miatt még falun sem igen volt meg a lehetősége a családalapításra, a leányok pedig egyszerűen férjhez akartak menni, mert tagadhatatlan, csak így biztosíthatták egyéni jövőjüket. Ez volt az általános helyzet. Amikor feltettem a kérdést, hogyan lehetséges, hogy ilyen nagy számban kötöttek vegyesházasságot, mind a négy községben azt a feleletet kaptam több oldalról is: „vagyon kérdése az egész.” Az érzelmi és egyéb szempontok falun nagyon ritkán, elvéve játszanak szerepet s ugyanígy a nemzeti szempontok is. Nagyon sokszor megesik, hogy a házasságot egyik fél sem akarja és mégis megtörténik, mert a szülők így határoztak. Ma már a válás sem ritka jelenség. A vagyoni indokon kívül még van egy ok, amely miatt a román férfi szívesebben vett el magyar lányt, és pedig az, hogy a magyar nők közismerten dolgozóbbak. Viszont, ha magyar férfi vett el román nőt, ez majdnem mindig anyagi megfontoláson alapult.

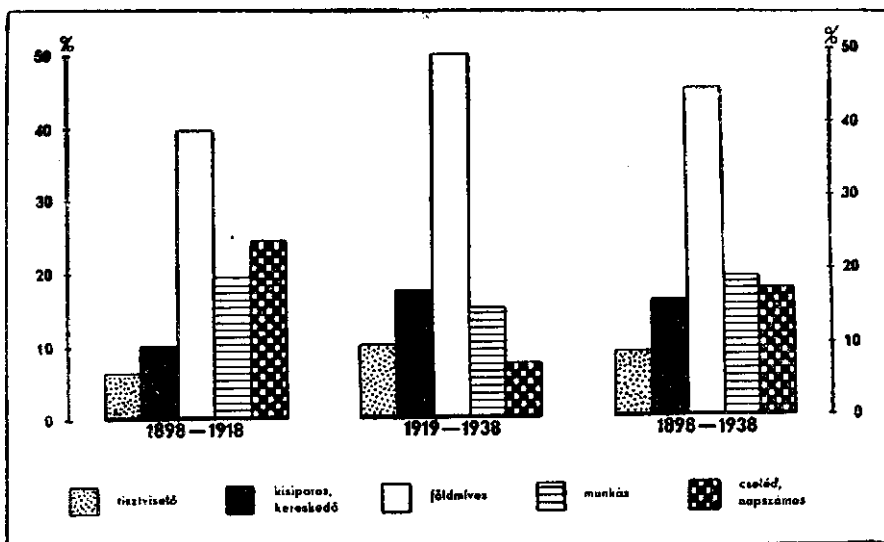
Mindezekről eltekintve azonban, ha a házasság kimenetelét vizsgáljuk, kérdés, hogy ahol két különböző nemzetiségű egyed házasodott össze, milyen volt a családi helyzet alakulása? Az élettárs minden bizonnyal ahhoz hasonul majd, aki a politikai uralmon lévő nemzet tagja. Így aztán nem kétséges, hogy a román uralom fennmaradása esetén abszolút veszteséget jelentett volna számunkra a vegyes család. De nem ment mindent a hazatérés sem. Mert nagyon fontos tényező a környezet. Már pedig ez a négy község olyan helyen fekszik, ahol a magyarság nem alkot többséget.

Rámneanțu azt írja, hogy különös mértékben károsnak tartja a magyar nőkkel való nagymérvű összeházasodást és aggodalommal tekint a jövő elé, amikor már oly sok lesz a felemás eredetű és nemzetiségű eleme az országnak, hogy családi kapcsolataik nem engedik meg bizonyos politikai momentumok esetén a nyílt színvallást. Ezen, azt hiszem, mi is gondolkozhatunk.

A VEGYESHÁZASSÁGOK MEGOSZLÁSA A FÉRJ FOGLALKOZÁSA SZERINT

ARRA IS GONDOLNUNK KELL azonban, hogy a férj foglalkozása befolyásolja a vegyes házasságkötéseket. Talán az azonos társadalmi osztályba tartozó egyedek, akik csak a mindennapi életet nézik és azt magukra nézve a legelőnyösebb szempontból bírálják, inkább vonzódnának a saját osztálybeliekhez, még akkor is, ha az más nemzetiségű lenne? Erre a kérdésre csak abban az esetben lehetne választ adni, ha megfelelő számú adat állna rendelkezésünkre. Mindenesetre az ú. n. osztályöntudat, ha nem is tudatosan, de bizonyos mértékben érezteti hatását minden vonalon és nincs kizárva, hogy itt is. De ez egyelőre csak feltevés. Rámneanțu azt állítja, hogy a foglalkozás csak a románoknál játszott nagy szerepet a házasságok megkötésénél. Nézetem szerint ez a tényező mind a két oldalon szerepel. Mindenesetre a túloldali ábrán érdekes jelenléteket figyelhetünk meg e négy község összesített végeredményénél.

A vegyesházasságok megoszlása a férj foglalkozása szerint:

A román tisztviselői kar szívesen keresett magának magyar élettársat. Ezzel magyarázható az a tény, hogy míg a világháború előtt a tisztviselői karnak csak 6,8%-a kötött vegyesházasságot, ez az arány a román megszállás alatt 10,0%-ra ugrik. Később aztán, mikor az államhatalom a vegyesházasságot kötő románokat nem tekintette megbízhatóknak, vagy válás lett a házasság vége, vagy pedig az illető magyar házastárs áttért görög-katolikus hitre és ezzel már meg is oldódott a vegyesházasság kérdése.

Általában nagy eltolódást tapasztalhatunk a két periódus arányszámai között. A cselédek, szolgák és napszámosok aránya 24,4%-ról leesik 7,5%-ra. Mi ennek az oka? Amint már említettem, a vizsgált községek olyan helyen fekszenek, ahol mindenütt nagybirtokok voltak. Ezek román cselédséggel és napszámosokkal dolgoztattak. Az uralomváltozás után jött a földreform, az összes román és esetleg néhány magyar uradalmi cseléd, valamint a román napszámosok földet kaptak és törpebirtokossá vedlettek át. Ezt a birtokot kellett aztán gyarapítani: elkezdődtek a házasság révén való földszerzések.

Tovább vizsgálva a kérdést, azt látjuk, hogy a vegyesházasságot kötő földművesek száma a magyar idők 39,6%-ról a román uralom alatt felugrik 50,0%-ra. Ez minden bizonnyal nemzetgazdasági szempontból is meggondolkoztató jelenség. Ebben az emelkedésben éppen az előbb említett földreform következményét szemlélhetjük. Nagyon jól tudjuk, hogy falun a föld és a vagyon döntő a házasságok megkötésénél. Tehát ebből a szempontból is nagy figyelmet érdemel a kérdés. Más foglalkozási ágaknál nem igen látunk eltérést a két periódus között. A munkások aránya a magyar uralom alatti 18,6%-ról a román megszállás alatt leesik 15,0%-ra. Ennek a jelenség-

nek az oka nem ismeretes. Talán számításba kell vennünk azt, hogy nem szakmunkásokról, hanem alkalmi munkásokról van szó.

A vegyesházasságot kötő kisiparosok és kereskedők arányszáma 10,0%-ról a román uralom alatt felszökik 17,5%-ra. A román állam minden lehető támogatást megadott a kereskedőknek és kisiparosoknak a nemzeti kereskedelem és ipar kiépítésének reményében és érdekében. Természetesen csak a románoknak. Hogy aztán ebben a foglalkozási ágban is történtek vegyesházasságok, ennek oka ugyanott keresendő, ahol a tisztviselőké.

Lássuk most táblázatban, hogy oszlanak meg a vegyesházasságok foglalkozási ágak szerint:

	1898–1918	1919–1938	
	abszolút		
Vegyesházasságot kötött	számok		összesen
tisztviselő	6	12	18
kisiparos, kereskedő	9	21	30
földműves	34	60	94
munkás	16	18	34
cseléd, napszámos	21	9	30
Összesen:	86	120	206
	százalék		
tisztviselő	6,8	10,0	8,7
kisiparos, kereskedő	10,5	17,5	14,6
földműves	39,6	50,0	45,6
munkás	18,6	15,0	16,5
cseléd, napszámos	24,4	7,5	14,6
összesen:	99,9	100,0	100,0

Mindenesetre azt tapasztalhattuk, hogy a vegyesházasságok bizonyos eső irányzatot mutattak a második periódus vége táján. Ennek a magyarázata abban rejlik, hogy a megfelelő román társadalmi osztályok kialakulásával nem kellett hasonló társadalmi osztálybeli feleségért idegenbe menni.

A VEGYESHÁZASSÁGBÓL SZÁRMAZÓ GYERMEKEK SORSA

HA A FELDOLGOZOTT anyagot vizsgáljuk, azt figyelhetjük meg, hogy elég magas százalékot ér el azoknak a házasságoknak a száma, amelyeknek kimeneteléről nem tudunk semmit. Az illetőkre vonatkozóan nincsen adat az anyakönyvekben, nem is laknak a megfelelő községekben, rájuk nézve felvilágosítást senki sem tudott adni.

Az alábbi adatokból láthatjuk, hogy míg az 1898–1918-as időszakban 2,3%-kal több házasságban származott *csak* magyar gyermek a vegyesházasságból, addig a román uralom alatt 3,4%-kal több vegyesházasságból származott *csak* román gyermek. Az állam részéről mutakozó, közvetett befolyás eredménye ez a szám is, s abból származik, hogy a szülők megegyezése folytán a születendő gyermekek nemük szerint követik a más-más vallású házastárs hitét, ami jelen esetben nemzetiséget jelent. Így a megegyezéssel állapot a magyar uralom alatt a házasságok 4,6%-ában érvényesült, román megszállás alatt azonban már csak a vegyes házasságok 1,7%-ában.

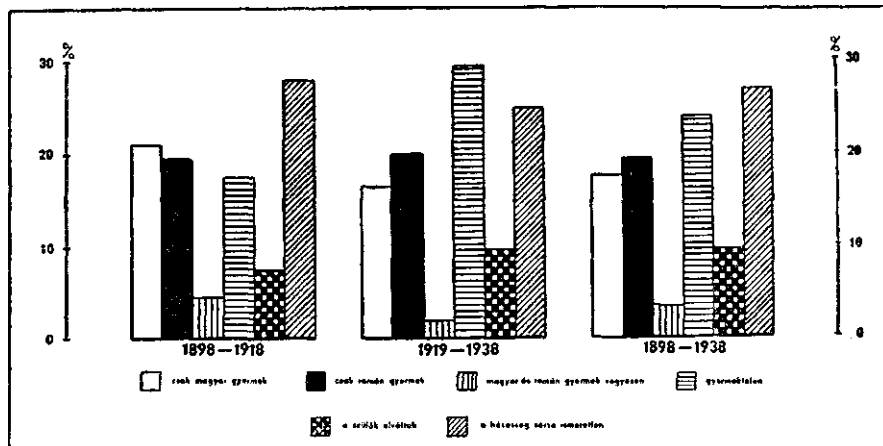
A vegyesházasságok sorsa általánosságban:

A házasságból	1898–1918	1919–1938	összes
	abszolút számok		
csak magyar gyermek származott	19	20	39
csak román gyermek származott	17	24	41
vegyesen magyar és román gyermek származott	4	2	6
nem származott gyermek	16	35	51
a szülők elváltak	6	9	15
a házasság sorsa ismeretlen	24	30	54
Összesen:	86	120	206
	százalék		
A házasságból			
csak magyar gyermek származott	22,1	16,6	18,9
csak román gyermek származott	19,8	20,0	19,9
vegyesen magyar és román gyermek származott	4,6	1,7	3,0
nem származott gyermek	18,6	29,2	24,7
a szülők elváltak	7,0	7,5	7,3
a házasság sorsa ismeretlen	27,9	25,0	26,2
Összesen:	100,0	100,0	100,0

(A táblázatban használt számok nem egyedet, hanem házasságokat jelentenek. Pl. 19 házasságból származott csak magyar gyermek, vagy 24 házasságból származott csak román gyermek.)

Az egyes házasságok végső kimenetelét senki sem ismerheti. Hogy a házastársak megfeleltek-e egymásnak, vagy sem, azt az élet dönti el. Ha valamelyik csalódottnak érzi magát, bekövetkezik a válás. Falun a csalódás problémája inkább vagyoni kérdés. A vegyes házasságoknál még ráadásul arra is gondolna az ember, hogy a fiatal fejjel kötött vegyesházasság talán hamarabb felbomlik, mint az azonos nemzetiségűek között fennálló, tekintettel arra, hogy a tapasztalatok után a felek föl ismerik azt a mérhetetlen távolságot, amelyet a merőben ellentétes faji és nemzeti adottságok jelentenek a házastársak között. De a tények egészen másokat mutatnak: anyagomban a válásarány 7,0–7,5%, ez alig különbözik a Râmneanțu által tapasztalt 7,7%-os volt nagyromániai átlagtól. Râmneanțu állítása szerint ez volt az arány az azonos nemzetiségűek válásánál is.

A vegyesházasságokból származott gyermekek nemzetisége:

Az egész kérdés leglényegesebb pontja a megszületett gyermek nemzetisége. Eltekintve bizonyos biológiai aggályoktól, talán nem is lenne olyan nagy probléma a vegyesházasságok kérdése, ha biztosak lehetnének nemzetünk szempontjából a születendő gyermek nemzetiségében. Mint általános tényt meg kell említenem, hogy ebben az irányban eddig még vizsgálatok nem folytak. Rámneanðu nem közöl adatokat, pedig csak ezek világánál láthatnók, hogy a vegyesházasság nyereséget vagy veszteséget jelentett-e számunkra.

Saját vizsgálataim eredményét az alábbi táblázatban közlöm és azt hiszem, hogy ez is eléggé meggyőző a tennivalók fontosságáról. Itt külön jelzem azokat a vegyesházasságokat, amelyekben volt gyermekáldás:

A termékeny házasságok százalékos aránya a gyermekek nemzetisége szerint

		Magyar apa		Magyar anya		Összesen	
		Román	anya	Román	apa		
		sz.	%	sz.	%	sz.	%
Bethlen	Magyar	14	77,8	6	30,0	20	52,6
	Román	4	22,2	14	70,0	18	47,4
	Összes:	18	100,0	20	100,0	38	100,0
Várkudu	Magyar	10	66,7	2	15,4	12	42,9
	Román	5	33,3	11	84,6	16	57,1
	Összes:	15	100,0	13	100,0	28	100,0
Somkerék	Magyar	4	57,1	–	–	4	57,1
	Román	3	42,9	–	–	3	42,9
	Összes:	7	100,0	–	–	7	100,0
Sajóúdvahely	Magyar	2	50,0	–	–	2	25,0
	Román	2	50,0	4	100,0	6	75,0
	Összes:	4	100,0	4	100,0	8	100,0
Összesen	Magyar	30	68,2	8	21,6	38	46,9
	Román	14	31,8	29	78,4	43	53,1
	Összes:	44	100,0	37	100,0	81	100,0

A román uralom előtti és utáni időszakok összehasonlításánál mint végeredményt a következő arányszámokat kaptam: *magyar apa és román anya esetében csak a házasságok 68,2%-ában származott magyar gyermek, míg a fennmaradó 31,8%-ban az anya befolyása érvényesült, amint ezt a tanulmányom elején közölt családfából is láthatjuk.*

És most nézzük a második esetet, amikor a magyar anyára volt bízva a gyermek magyarsága. *Magyar anya és román apa esetében azt láthatjuk, hogy a házasságok 21,6%-ában lettek csak magyarok a gyermekek, míg a fennmaradó 78,4%-ban románok.*

Ezekhez a számokhoz és eredményekhez bővebb magyarázatot fűzni felesleges. A román-magyar vegyesházasság, különösen egyes lakosságú vidéken, olyan veszélyeket rejt magában, amelynek következményei beláthatatlanok. A védekezés kényszere természetes, a védekezés azonban nem könnyű. Ahol különböző fajú és nemzetiségű emberek élnek egymás mellett, ezek között a keveredés

kisebb-nagyobb arányban mindenütt előfordul. Ezt megakadályozni talán nem is lehet, még a legszigorúbb törvényekkel sem. De arra nem igen tudunk példát, hogy a vegyesházasságokból született egyéneknek keresztül ne az uralkodó, államot alkotó nemzettest gazdagodott volna. Egyedülálló talán az egész világon, hogy *a vegyesházasságokon keresztül a magyar uralom idején is ezrek szakadtak le a magyar nemzetestről*. Mert az adatok azt mutatják, hogy mind a magyar impérium, mind a megszállás alatt különösen a magyar anyákon keresztül vesztett a magyarság. Ez a tény önmagában is mutatja a védekezés útját, éspedig azt, hogy öntudatos magyar nőket kell nevelnünk, akik nem román, hanem magyar gyermekeket szülnek a magyar hazának. Mert Erdélyben sorsunk az anyakönyvi rovatok házassági és születési részéhez van kötve és hiába beszélünk kultúrfölénnyről, ha nem lesz magyar, aki művelje a földet és a tudományt.

KÁLLAY ERNŐ